

Výjezdní seminář z obchodního práva

OZ a ZOK – stále jako nové

8. – 10. dubna 2016

**Princip bezformálnosti právních jednání v novém civilním právu
a jeho nepsané meze**

(aneb skutečně lze bezformálně činit všechna jednání, pro něž zákon ani dohoda stran formu nepředepisuje, např. přistoupit k dluhu za účelem jeho zajištění, garantovat plnění třetí osoby či uznat pohledávku jako pravou?)

Lucie Růžičková

3. ročník PF UK

Resumé

Občanský zákoník zakotvuje zásadu bezformálnosti, jako pravidlo pro volbu formy právního jednání. V této práci bude na uvedených institutech – přistoupení k dluhu za účelem jeho zajištění, garanci plnění třetí osoby a uznání pohledávky jako pravé, pomocí výkladových metod a komparace ukázáno, že výchozí zásada bezformálnosti může mít své, na první pohled ne zcela patrné, meze. Ani u jednoho z uvedených institutů dnes nelze s jistotou říci, jak bude do budoucna judikaturou k požadavku na jejich formu přistupováno. Tato práce podává jeden z možných pohledů a argumenty, proč by tento pohled mohl být východiskem pro správné posouzení formy pro daná právní jednání.

1. Úvod a cíl práce

V občanském právu platí zásada bezformálnosti právních jednání. Tedy jednoduché pravidlo, že nestanoví-li zákon formu právnímu jednání, lze si zvolit formu libovolnou. Cílem této práce je výkladem tří institutů (přistoupení k dluhu za účelem jeho zajištění, garanci plnění třetí osoby a uznání pohledávky jako pravé), pro něž zákon nestanoví požadavek písemné formy, dojít k závěru, zda lze tato právní jednání opravdu činit v jakékoliv formě, jak se na první pohled z textu zákona jeví.

2. Výchozí pravidlo bezformálnosti právních jednání

Občanský zákoník vychází ze zásady svobody formy právního jednání. Tato zásada je jedním z projevů principu autonomie vůle, který dává jednající osobě prostor nejen pro výběr obsahu a adresáta svého právního jednání, ale i pro výběr formy, ve které toto jednání učiní.¹ Zásada svobody formy právního jednání přispívá k efektivitě právního styku², a to tak, že není zájem na sankcionování každodenních právních jednání neplatností z důvodu nedodržení formy. Předepsaná forma jako podmínka platnosti je atributem jen některých, vybraných právních jednání.

Z ustanovení § 559 občanského zákoníku: „Každý má právo zvolit si pro právní jednání libovolnou formu, není-li ve volbě formy omezen ujednáním nebo zákonem“ vyplývá, že není-li v zákoně pro právní jednání vyžadována žádná forma, lze si ji svobodně zvolit. Obsahuje-li zákon požadavek formy pro právní jednání, bude takové právní jednání bezvadné jen tehdy, bude-li učiněno ve stanovené nebo přísnější formě. Ze zákona dále vyplývá, že zákonný požadavek formy pro právní jednání se vztahuje i na změny či zrušení takového právního jednání. Dále zakotvuje-li zákon požadavek formy pro smlouvu, bude třeba tento požadavek dodržet i v případě smlouvy o smlouvě budoucí.³

V další části textu se však bude pojednávat o institutech, u nichž si pro správnou volbu formy s výše uvedenými obecnými pravidly nejspíše nelze vystačit.

3. Přistoupení k dluhu za účelem jeho zajištění

Přistoupení k dluhu upravuje občanský zákoník v § 1892 odst. 1: „Kdo bez dlužníkovou souhlasu ujedná s věřitelem, že za dlužníka splní jeho dluh, stává se novým dlužníkem vedle původního dlužníka a je spolu s ním zavázán společně a nerozdílně.“, odst. 2 potom dále upravuje zajištění takového dluhu. V textu tohoto ustanovení není psáno nic o formě přistoupení, proto by podle výše zmíněného pravidla bezformálnosti mohlo přistoupení

---

¹ Handlar in Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2009

² Tichý in Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolterres Kluwer, a.s., 2014, s. 1381

³ Tamtéž, s. 1383

k dluhu proběhnout ve formě libovolné. Ani úprava obecného zákoníku občanského⁴ (dále jen „o.z.o.“ nebo též „ABGB“), z něhož byla úprava převzata, nestanovila požadavek písemné formy a i dobovou judikaturou byla volnost formy potvrzována.

V případě, že by účelem přistoupení k dluhu bylo jeho zajištění, dojdeme však výkladem k nutnosti formy písemné. Občanský zákoník vyžaduje písemnou formu pro prohlášení ručitele (§ 2018). Přistoupení k dluhu je institutem tíživějším než ručení, jelikož zatímco ručení funguje na principu subsidiarity, přistoupení k dluhu na principu dlužnické solidarity. Na základě toho se lze domnívat, že se uplatní důvody pro písemnou formu právního jednání přistoupivšího dlužníka i v tomto případě.⁵ Spojením analogie a výkladu od menšího k většímu (argumentum a minori ad maius) dovodíme, že jestliže zákon pro méně tíživé jednání vyžaduje písemnou formu, pak spíše ji vyžaduje pro jednání tíživější. Nad to je ještě třeba zmínit recentní rakouskou judikaturu k ABGB, konkrétně rozhodnutí Rakouského nejvyššího soudu (Der Oberste Gerichtshof) ze dne 20. 4. 2010⁶, kterým soud dospěl ke stejnému výsledku, tedy že pro bezvadné přistoupení k dluhu je třeba písemné formy.

4. Garance plnění třetí osoby

Ustanovení § 1769 občanského zákoníku upravuje ve dvou větách dvě rozdílné situace, stanoví: „Zaváže-li se někdo zajistit pro druhou stranu, aby jí třetí osoba splnila, zavazuje se tím, že se u třetí osoby přimluví, aby ujednané plnění poskytla. Zaváže-li se však někdo k tomu, že třetí osoba splní, co bylo ujednáno, nahradí škodu, kterou věřitel utrpí, pokud k splnění nedojde“. Garance plnění třetí osoby je upravena větou druhou. Garance spočívá v tom, že se osoba zaručí za to, že třetí osoba splní. Dlužník potom odpovídá za výsledek, v případě, že se výsledek nedostaví, hradí škodu. Požadavek na formu zákon neupravuje.

Úprava vychází z § 880a o.z.o. a komentář jej vykládá tak, že garance je institutem, který není vázán na existenci závazku třetího.⁷ Stejně tak v dnešních komentářích se zdůrazňuje, že garance je neakcesorická.⁸ Jak bylo řečeno výše, zákon vyžaduje v § 2018 písemnou formu pro ručení. Je-li pro akcesorické ručení vyžadována písemná forma, pak by i tíživější garance plnění třetí osoby, jež akcesorická není, měla být činěna výhradně písemně. Ke stejným závěrům došla rakouská judikatura, která analogicky vztahuje na garanci požadavek písemné

---

⁴ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie StF: JGS Nr. 946/1811

⁵ Dvořák in Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 785

⁶ OGH. 4 Ob 205/09i

⁷ Sedláček in ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK (eds.): Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 4., s. 172

⁸ Hulmák in Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 247

formy předepsané pro ručení.⁹ Vzhledem k původu ustanovení a k jeho smyslu a významu, lze očekávat, že česká judikatura se vydá podobným směrem.

5. Uznání pohledávky jako pravé

V případě postoupení pohledávky zůstávají dlužníku všechny námitky proti pohledávce, které měl v době postoupení (§ 1884 odst. 1 občanského zákoníku). O veškeré námitky ovšem dlužník přijde, jestliže vůči poctivému postupníkovi uzná pohledávku jako pravou, to stanoví odst. 2 téhož ustanovení. Uznání pohledávky jako pravé je tedy specifickým typem uznání dluhu, který se uplatní v případě postoupení pohledávky vůči postupníku. Rozdíl od běžného uznání dluhu (§ 2053 občanského zákoníku) spočívá v tom, že uznání dluhu zakládá vyvratitelnou domněnku, že dluh existuje (dlužník tedy může prokázat opak). Kdežto po uznání pohledávky jako pravé dlužníku nezbyvá nic jiného než postupníku plnit.¹⁰ Případné námitky, které by dlužník vůči postupníku měl, uznáním automaticky zcela zanikají.

Zatímco pro uznání dluhu, stanoví občanský zákoník v § 2053 povinnost písemné formy, u uznání pohledávky jako pravé, zákon o formě mlčí. Nabízejí se tedy dvě možnosti výkladu. Buď jen z textu zákona dovodit, že nestanovil-li zákon formu, znamená to, že uzнат pohledávku jako pravou lze jakkoliv, neformálně. Druhou variantou, ke které se autorka textu přiklání, je pomocí analogie a argumentu síly, podobně jako u institutů předchozích, dovodit, že jestliže zákon požaduje písemnou formu pro méně tíživé právní jednání - uznání dluhu, pak spíše ji bude požadovat pro právní jednání tíživější, tedy pro uznání pohledávky jako pravé.

6. Závěr

Touto prací se autorka snažila na třech vybraných institutech ukázat, že pravidlo bezformálnosti právních jednání, tak jak jej zakotví občanský zákoník, neplatí absolutně. Neomezí-li se interpretace jen na výklad jazykový, ale užije-li se i výklad logický, systematický a komparativní, lze dojít k závěru, že i pro právní jednání, pro něž zákon nestanoví písemnou formu výslovně, bude přísnější forma pro jejich platnost nutná. Na to, který výklad se finálně prosadí, je však nutno počkat na judikaturu. Do té doby lze jen doporučit při aplikaci rozebíraných ustanovení nespolehat se pouze na text zákona a raději z opatrnosti volit přísnější formu, i když ji zákon výslovně nestanoví, než riskovat sankci neplatnosti.

---

⁹ OGH. 9 Ob 23/97s

¹⁰ Dvořák in Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 751

7. Prameny

Odborná literatura:

- *Lavický, P. a kol.:* Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014
- *Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol.:* Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolteres Kluwer, a.s., 2014
- *Hulmák, M. a kol.:* Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014
- *ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK (eds.):* Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 4.

Normativní právní akty:

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie StF: JGS Nr. 946/1811

Judikatura:

- OGH. 4 Ob 205/09i
- OGH. 9 Ob 23/97s